

**En defensa de polítiques de gènere per a homes.
Contra el sexisme, l'homofòbia i la transfòbia:
Persones per la Diversitat.**

Daniel Gabarró Berbegal
Versió: novembre de 2005.

Índex.

Observació prèvia:	3
Introducció:	3
Contra el sexisme, on estem?	4
La figura dels homes en la lluita contra el sexisme.	6
Les presons que el sexisme imposa als homes.....	6
Quins costos significa això pels homes?	9
Llegir correctament la realitat:	12
Una intervenció multicultural que tingui present la immigració.....	13
Un model masculí alternatiu.	15
Avantatges d'un nou model alternatiu de masculinitat.....	15
Polítiques de gènere dirigides a homes: coordinades i transversals.	17
Conclusió: per un canvi de paradigma en les polítiques de gènere.....	17
Fonts.	19

Observació prèvia:

Aquest document és una versió d'un document no específic sobre gènere. La seva intenció és oferir pistes per treballar contra el sexisme i l'homofòbia/transfòbia, és a dir, contra l'odi a qualsevol conducta que es desvii de la relació heterosexual clàssica: a lesbianes, gais, transexuals, bisexuals, sadomasoquistes...

Està escrit, intencionadament, en el que els acadèmics anomenen "llengua fàcil". Les notes finals són d'ampliació, de caràcter més tècnic però no imprescindibles per la comprensió plena de l'article.

Introducció:

Des d'una visió solidària i transformadora de la realitat no podem acceptar que les diferències biològiques evidents entre les persones es converteixin en desigualtat socials i culturals pel simple fet d'haver nascut biològicament mascles o femelles¹, de ser transgènere o intergènere.

Ens cal incidir en la realitat per transformar-la i construir-la per a què tothom, al marge de la seva identitat masculina, femenina o transgenèrica pugui ser tan lliure com sigui possible.

Amb aquest escrit voldria donar a conèixer el preu que el sexisme fa pagar als homes pel simple fet de ser homes. Cal que arribem a una conclusió evident: **tant els homes com les dones som víctimes del sexisme**. Vull remarcar, per una altra banda, que **la lluita contra l'homofòbia i la transfòbia² exigeix un canvi en la manera com els homes construïm la nostra masculinitat des dels postulats sexistes**.

Per una altra part, aquest article també remarca les diferents complicitats que cal trobar per convertir la lluita contra l'homofòbia i la transfòbia en un tema que interessi a tota la societat. Igual com des de finals dels anys 70 l'homosexualitat va passar de ser un tema privat a un tema polític, també

¹ En realitat no neixem com a homes o dones, sinó que la construcció de la masculinitat o la feminitat, de les característiques de ser home i de ser dona són socialment construïdes. Fins al S XIX es considerava que només existia un sol gènere: el masculí. Tal com diu l'Olga Viñuales (2002) Desde la Antigüedad hasta el siglo XIX se pensaba que sólo existían un sexo y dos géneros. (...) Desde luego el género masculino era el más valorado por su papel de generador de vida. A la mujer se le reconocía un género propio y distingo del masculino por su papel pasivo. Sin embargo, mujeres y hombres no se distinguían por pertenecer a sexos distintos, radicalmente diferenciados. Al contrario, se consideraba que la mujer no era otra cosa que un hombre imperfecto, un escalón más dentro de la escala de los seres que iban desde los animales hasta los hombres. (pág. 38)

² A partir d'aquest punt parlaré sovint només de la homofòbia tot incloent la transfòbia perquè com diversos autors indiquen (com Viñuales 2002, o Borrillo 2001) l'homofòbia és l'odi a tot allò que no participa d'una pràctica heterosexual tradicional. Per tant, l'odi contra els transexuals, transgènere, sadomasoquistes, etc s'inclou sota el terme homofòbia. Igualment, per tal de donar més visibilitat a aquest col·lectiu que encara ha de conquerir la plena igualtat social, els anomenaré de tant en tant juntament amb el terme homofòbia.

hem d'aconseguir que la lluita contra la transfòbia i l'homofòbia sigui un tema polític, un tema d'interès per a la majoria dels sectors de la nostra societat.

És imprescindible que totes les agendes polítiques del país incloguin polítiques dirigides a refer la imatge de la masculinitat si volem abordar una de les causes claus de l'homofòbia i la transfòbia.

Cal fer entendre tothom, però en especial als poders públics i als líders d'opinió que la forma com sovint es construeix la identitat masculinitat tradicional genera, necessàriament, greus problemes com l'homofòbia-transfòbia, però també problemes com la violència, les bandes juvenils, l'elevat fracàs escolar, l'elevada sinistralitat de trànsit, l'abús de drogues i un llarg etcètera.

No estic afirmant que aquests problemes estiguin únicament i exclusiva originats per la forma com es construeix la masculinitat. Comparteixo amb tots els estudiosos que aquests temes tenen múltiples causes. Afirmo, però, que la forma com els adolescents i els homes construeixen la seva masculinitat és una causa rellevant en aquests problemes i que sense abordar també aquesta causa els resultats en la lluita contra aquests conflictes no podrà ser guanyada.

Per tant, afirmo que en la lluita contra la transfòbia i l'homofòbia tenim una gran quantitat d'aliats. Cal despertar-los i fer-los conscients que la seva lluita és la nostra lluita. D'aquesta manera els avenços socials podran ser molt més ràpids que si la nostra lluita fos en solitari.

Mantinc que és urgent i imprescindible realitzar polítiques explícites de gènere dirigides als homes, complementant les que avui dia es fan per l'emancipació de la dona. No utilitzo el terme urgent i imprescindible de forma metafòrica sinó de manera conscient: molts dels problemes claus de la nostra societat no podran resoldre's si no s'aborda la construcció de la masculinitat d'una manera alternativa a l'actual (entre ells l'homofòbia i la transfòbia). En aquest punt els poders públics tenen una responsabilitat cabdal i no poden menystenir-la: s'han d'implementar programes específics per a la població masculina, molt especialment pels adolescents.

El cost de no fer-ho és tan gran que no podrem fer front al seu pagament: des de mitjans dels vuitanta fins ara els canvis socials són vertiginosos i profunds, d'aquí la urgència i la imprescindibilitat. No hi ha temps a perdre, el canvi és massa accelerat per dubtar sobre si hem o no hem d'actuar. La resposta és sí i ara.

Contra el sexisme, on estem?

En aquest moment hi ha polítiques decidides per a dones que han significat un canvi important. Però cal seguir amb aquestes polítiques perquè encara queda camí per fer. Resulta evident el cost que el sexisme significa per a

les dones i és obligació dels poders públics remoure aquests obstacles per evitar la desigualtat.

En aquest article, però, defenso un canvi radical en la política contra el sexisme duta fins ara. Defenso un canvi de paradigma perquè afirmo que cal incloure els homes en les polítiques de gènere realitzant polítiques explícites per a persones de sexe masculí. Defenso que cal reconvertir els actuals departaments de la dona en departaments contra el sexisme³.

Això, òbviament, ha de significar incrementar la dotació pressupostària d'aquests departaments: seria absurd reduir els pressupostos dedicats a polítiques de dones. Ben al contrari: cal tendir a doblar, com a mínim, aquests pressupostos per a poder emancipar els homes del jou del sexisme i del cost que significa.

Igualment, caldrà cercar una nova terminologia que inclogui tant a homes com a dones: hem de visualitzar que la lluita contra la desigualtat és una lluita de totes i tots, perquè tant homes com dones estem sota la servitud del sexisme (i de l'heterosexisme!). Homes i Dones per la igualtat és una possibilitat a considerar. Una altra seria Persones⁴ per la igualtat o Persones contra el Sexisme o Persones per la Diversitat⁵.

Les dones han ofert una important reflexió contra el sexisme per tal de caminar cap a una societat més justa per a totes i tots. No vull allargar-me en aquest punt, però voldria convidar els lectors i lectores a aprofundir en aquest aspecte⁶ per tal de tenir una visió de conjunt equilibrada.

3 Possiblement, el problema central estigui en la visió dicotòmica de la realitat que només permet dues realitats possibles: homes-dones quan la realitat és molt més rica.

4 D'aquesta manera es trencaria la típica dicotomia home-dona que sovint ignora les persones transgènere i intergènere.

⁵ On potser també tindrien lloc altres lluites per la diversitat com, per exemple, les lluites contra el classisme i la xenofòbia. Caldria, però, vigilar molt per a que aquestes modificacions no aigualassin la lluita decidida que s'està duent a terme contra la discriminació de la dona. En cap cas es podria admetre una disminució de les polítiques (i pressupostos) destinats a aconseguir la igualtat de la dona.

⁶ Per ampliar aquest punt podeu consultar, per exemple, el llibre de Nuria Varela (2005).

Tot i així, deixeu-me fer un esbós molt simplificat de les necessitats més urgents que la lluita contra el sexisme exigeix avui a la nostra societat catalana: Cal construir un nou model organitzatiu de la societat que reconegui el valor social de la diversitat i doni valor a les experiències i aportacions de les dones. Cal visibilitzar les aportacions de les dones a la millora de la nostra realitat, cal reinterpretar la literatura, la història, la filosofia, la psicologia... perquè han estat escrites des d'una visió masculina o androcèntrica que ha exclòs quasi sistemàticament el paper de la dona i l'ha fet invisible.

També en aquesta línia cal remoure els obstacles que encara avui tenen les dones per tal d'accedir a certs espais de la societat i molt especialment al món laboral, social i polític.

Cal lluitar de forma prioritària contra la pobresa, essent ben conscient que la pobresa avui dia és fonamentalment femenina. Cal, doncs, realitzar canvis estructurals de manera que el gènere de les persones no sigui un element de desavantatges i desigualtats.

Resulta fonamental oferir a les generacions futures un model de relació entre les persones, al marge del seu sexe biològic, respectuós amb la diversitat. Per tant les accions per a una educació no sexista que

La figura dels homes en la lluita contra el sexisme.

Però, i els homes? Des d'una visió romàntica⁷ (i errònia de la realitat) s'afirma que els homes han estat els grans privilegiats d'aquesta situació. Però això és essencialment fals: complir amb les exigències per a ser home és molt dur.

El gènere masculí ha hagut de pagar un preu importantíssim per tal d'adaptar-se a les exigències del sexisme⁸ (i l'heterosexisme dominant). Els homes també en són víctimes. El gènere masculí atrapat dins del sexisme es troba presoner d'unes exigències que cal desemascarar i eliminar. Una de les més evidents és l'homofòbia-transfòbia.

De la mateixa manera que el feminisme ha assenyalat els punts limitadors per a les dones de la nostra estructura sexista, també cal assenyalar els punts que limiten als homes.

Sense l'alliberament dels homes, les dones no podran alliberar-se i viceversam, però tampoc els gais, ni les lesbianes, ni les persones transgènériques. Ho afirmo amb contundència perquè no sempre s'actua com si es tingués clar: No es tracta de varies realitats interrelacionades, sinó d'una sola i única realitat amb diverses manifestacions. Per aquest motiu ha sorgit el subtítol que que encapçala aquest treball: Contra el sexisme i l'homofòbia: Persones per la igualtat.

Les presons que el sexisme imposa als homes

Existeixen molts mandats tradicionals per a la identitat masculina que generen una identitat masculina clarament limitadora. El camí de la

eviti la discriminació de la dona són fonamentals.

Des de l'àmbit de la sanitat resulta imprescindible garantir que els serveis i els models d'investigació mèdico-científica i d'intervenció sanitària reconeixen la diferència biològica. Cal assegurar que aquells temes sanitaris que afecten únicament o de forma majoritària a les dones siguin suficientment abordats.

Finalment, cal ser conscients que l'àmbit domèstic (llar, cura de fills o de familiars depenents, relacions personals...) no pot ser menys important que l'àmbit públic (laboral, acadèmic, científic, polític, mediàtic...), sinó que cal considerar-lo com a valuós en ell mateix. Per tant, cal establir mecanismes, com les lleis del temps⁶, per tal que tant l'espai privat com el públic tinguin el mateix valor.

L'objectiu, com bé s'explica, no és masculinitzar la dona renunciant als seus valors, sinó transcendir l'actual oposició de gènere entre homes i dones tot enriquant la societat.

⁷ Per a un primer acostament la comprensió del que significa aquesta visió romàntica del passat que divideix la humanitat en dues meitats: botxins i víctimes, bons i dolents, es pot llegir la introducció de Ken Wilber 1996.

⁸ Sovint parlo només de sexisme per simplificar el discurs. Tot i així, resulta evident que el sexisme de la nostra societat té unes determinades característiques: heterosexista, patriarcal, eurocèntric... Convido la lectora i el lector a tenir-ho present a pesar de la simplificació terminològica del document.

construcció de la identitat masculina passa per llocs diferents segons l'origen cultural⁹. Cal tenir present els factors socials, culturals i econòmics de cada societat. No és el mateix ser home pel blanc europeu occidental d'estatus¹⁰ alt que per l'emigrant peruà, pel gitano o pel xinès.

Tot i les diferències culturals, a la societats cristiano-occidentals existeixen una sèrie de manaments¹¹ que els homes hem de complir si volem assolir l'estatus masculí i abandonar l'espai infanti¹²:

a) Els homes són **diferents i superiors** a les dones i han de seguir les normes masculines que **demostrin aquesta superioritat**. Qualsevol home que no segueixi les normes del gènere masculí queda exclòs de la masculinitat¹³ i pot ser agredit físicament, verbal o psicològica. És a dir: o amb mi o contra mi. En aquest manament trobem la llavor de l'homofòbia i la transfòbia. Cal tenir-ho clar: es tracta d'un implícit de la identitat masculina tradicional. Per tant, **la lluita feminista, la lluita dels homes heterosexuals que lluiten contra el sexisme i la lluita lesbi-gai-trans convergeixen en aquest punt**.

b) Els mascles han d'amagar, inhibir o negar actituds, desitjos i/o **comportaments etiquetats com a femenins**. No es pot fer cap activitat que sigui femenina, perquè això degrada qualsevol home. L'ús de les faldilles o les greus dificultats socials que troba un infant que desitgi ser ballarí són exemples prou representatius. En aquest segon manament també trobem un clar impuls a l'homofòbia i la transfòbia.

9 Deixeu-me manllevar de Simone de Beauvoir (amb una petita adaptació personal) la coneguda frase amb la que comença el segon volum d' "El segon sexe": "No es neix home, s'arriba a ser-ho".

10 Cal ser molt conscient que els condicionants econòmics són capdals en les seves manifestacions sexistes. L'estatus socio-econòmic és un factor clau per entendre que la situació de persones de la mateixa "cultura" tenen posicions diferents respecte el sexisme i com interpretem la seva conducta.

11 Per llistar aquestes característiques he fet servir diversa bibliografia. Cal entendre que la present llista només és una pista i que, en tot cas, hauríem de tenir llistes diferents segons ens referíssim a un o a un altre col·lectiu, ètnia o grup social.

Igualment, espero haver estat prou hàbil en la redacció d'aquesta llista per a què puguem veure unes característiques prou generals que siguin aplicables a un gruix important de la població masculina del país. En cas contrari, convido a les lectores i lectors a refer i millorar aquesta llista.

12 Cal entendre que a totes les societats és imprescindible abandonar l'estatus infantil per arribar a ser adult i, és precisament en aquest pas que la persona conquerirà la seva masculinitat o la seva feminitat.

Obtenir una identitat adulta implica, per tant, prendre com a pròpia una identitat de gènere concreta. Quan un valor social s'oposi a la construcció de la identitat de gènere serà, de forma quasi segura, menystingut perquè, en la jerarquia dels valors, la construcció de la masculinitat i de la feminitat estan per sobre de molts altres valors.

13 Per aprofundir aquest punt resulta interessant llegir "Camisa de Fuerza" de Michael Flood, "Masculinidad Dominante, Armadura que Paraliza" de Michael Kaufman o "Masculinidad y Paternidad. Mitos y Símbolos" de Peter Szil, consultables a www.ahige.org.

c) La **duresa i la resistència** són dues de les característiques de més valor. Cal ser fort i aguantar. Cal evitar expressar la vulnerabilitat. En una experiència clínica s'ha demostrat que a partir dels cinc anys els infants varons han après a mostrar-se durs i a reprimir l'expressió de les pròpies emocions molt millor que les nenes. Tant és així que les mares tenen molta més dificultat, ja des dels cinc anys, per interpretar les emocions dels seus fills que els de les seves filles. No hem de menysprear la fortalesa com a virtut, però hem de dotar-la de sentiments, de percepció, de valors.

d) **Competir i guanyar** és una forma de demostrar el nostre èxit i la nostra vàlua. L'èxit artístic és, sovint, l'única possibilitat acceptable per a un home per expressar la seva sensibilitat. Dominar els altres és una altra forma de demostrar la nostra masculinitat. Per això sovint l'esport, i molt especialment el futbol són una sublimació d'aquesta necessitat de competició i de domini. També per aquest motiu l'esport, i molt especialment el futbol, són espais homo-transfòbics¹⁴.

e) En les relacions familiars cal assegurar que el mascle aporta **al sosteniment de la llar** la totalitat dels ingressos o, al menys, la quota més gran. No fer-ho és haver fracassat. La moto o el cotxe sovint compleix una funció social que subratlla l'èxit econòmic i per tant la masculinitat exitosa del propietari del vehicle: mireu-me el meu propietari és un gran proveïdor, és un mascle d'èxit, és a dir: un veritable mascle!

f) La **sexualitat** és una forma d'exercir poder i demostrar domini. Per tal de demostrar la pròpia masculinitat cal prendre la iniciativa sempre, donar la talla i estar sempre disponible per demostrar la pròpia masculinitat. Els problemes d'erecció, d'ejaculació precoç, d'impotència no són problemes mèdics per a un home, són problemes nuclears perquè posen en dubte la seva mateixa essència masculina¹⁵. Un altra exemple lligat a la mateixa qüestió: la necessitat d'exhibir un penis suficientment gran¹⁶.

g) L'àmbit de les emocions i sentiments s'han de mantenir al marge de la majoria de les relacions d'amistat: amb els amics es fan coses, **no es comparteixen intimitats**. Sovint resulta molt decebedor adonar-se dels temes que els homes poden tractar entre ells, fins i tot essent amics. Sovint es limiten a dones (amb un important transfons homòfob i transfòbic), futbol, cotxes, motos, política, temes laborals i diners.

¹⁴ I contra l'expressió de la bisexualitat, i del sado-massoquisme, i de qualsevol conducta diferent a l'heterosexual dominant.

¹⁵ A Catalunya hi ha 424.000 homes que pateixen disfunció erèctil, però només un 6% ho reconeix, segons l'estudi sociològic Comportaments Sexuals dels Espanyols 2005, presentat el dimarts 7 de juny dins la III Campanya Nacional de Salut Sexual. Reconèixer aquesta dificultat és, per a molts, haver de posar en qüestió un dels pilars més fonamentals sobre els que es construeix la imatge de la pròpia identitat masculina.

¹⁶ Encara que això és una evidència quotidiana per la gran majoria dels adults pot resultar interessant (i fins i tot divertit) llegir el capítol "los deberes del pene" de Vázquez-Rial (2004).

h) En situacions extremes, els homes han de matar altres homes o ser matats per ells. Evitar-ho és covardia i manca de masculinitat. Els **mascles han d'usar la violència** per resoldre molts conflictes: no fer-ho es mostra de feblesa i de manca de virilitat¹⁷. Lluitar (i vèncer!) reafirma la nostra masculinitat. La frase “No siguis gallina, covard o maricó” és un exemple clar del mandat masculí d'enfrontar-se a les provocacions tot sovint carregades d'homofòbia i transfòbia.

i) Els homes no podem demanar ajuda, perquè són **independents i el punt de suport de tot el seu entorn**. Tampoc poden acceptar la seva por, vulnerabilitat, dependència, incapacitat... perquè implicaria reconèixer la seva debilitat i, per tant, la seva manca de masculinitat¹⁸.

Quins costos significa això pels homes¹⁹?

Caldria un article molt més llarg que aquest per analitzar amb profunditat cada un dels costos. Però heus aquí una síntesi dels costos principals més greus que ha de suportar el gènere masculí a canvi d'aquesta identitat que el sexisme li imposa.

- **Homofòbia i autoodi:** l'homofòbia és un dels trets claus per construir la masculinitat. Cal controlar la proximitat i la tendresa amb altres homes, perquè posaria en perill la meua imatge de masculinitat. Així, molts homosexuals han de passar un període molt dur fins arribar a la seva acceptació. El cost per als heterossexuals no és menor, molts han preferit mantenir relacions superficials i insatisfactòries abans que enfrontar-se a una imatge d'ells mateixos poc adequada a la identitat masculina que el sexisme ofereix²⁰.
- **Costos sanitaris i d'esperança de vida:** existeixen tota una sèrie de patologies vinculades majoritàriament als homes, no per motius biològics sinó per hàbits de vida vinculats a la masculinitat. Un segon cost és el de l'esperança de vida molt menor en homes que en dones

17 Amb això no vull dir que les dones no utilitzin la violència, però aquesta no és una exigència del sexisme vers el seu gènere.

18 Encara que possiblement estigui superat, cal entendre l'èxit de Rambo com a exemple extrem de masculinitat: una persona més propra a un robot, de força i resistència increïble, que a un ésser humà.

19 En realitat, la gran majoria de les vegades que utilitzo la paraula “homes” estic fent servir una simplificació. Sovint hauria de posar “les persones que volen construir-se una identitat masculina tradicional”, però (com espero que el lector i la lectora entendran) això dificultaria enormement la fluïdesa del text i resultaria massa complex per un article que vol ser redactat en “llengua fàcil”.

Convido, però, al lector i la lectora a tenir present aquesta anotació durant la lectura del treball.

20 Encara que no sigui el tema central del llibre, la lectura de Askew i Ross (1991) resulta molt il·lustrativa en aquest aspecte. La lectura d'Eribon (2000) és més filosòfica, però igualment recomanable als interessats en el tema.

sense relació amb les diferències biològiques sinó per hàbits associats a la masculinitat; per exemple, a Andalusia l'esperança de vida de qualsevol home és quasi de 7 anys menys que les dones²¹.

- **Costos educacionals:** els infants i els adolescents són les víctimes més clares (i més indefenses) davant les exigències sexistes. Avui dia ser nen al sistema educatiu és un indicador de fracàs escolar del mateix nivell que pertànyer a un grup marginal. Mentre als anys vuitanta hi havia tants universitaris nois com noies, aquest indicador ha caigut 13 punts en el cas dels nois. Aquesta senyal d'alarma no és anecdòtica sinó significativa: avui en dia ser noi augmenta significativament les probabilitats de fracassar a l'escola. Avui en dia el fracàs escolar té rostre de nen que somia amb ser home i que ha de rebotar-se contra l'aprenentatge per tal de construir-se com a tal. Gran part de la violència, les conductes disruptives i provocadores als centres escolars poden entendre's millor sota aquesta òptica. Les dificultats són encara més patents a les escoles de secundària on la majoria de suspesos i de les persones que impliquen problemes disciplinaris greus són nois²².
- **Costos penitenciaris:** la immensa majoria de la població penitenciària és masculina i aquest fet té una relació directa en com els molts homes han construït la seva imatge masculina.²³ El cost penitenciari és, per si, tan gran pel gènere masculí que ell sol ja justificaria accions preventives dirigides als homes.
- **Costos relacionats amb la violència:** la violència física també és fonamentalment masculina tant en el seu exercici com en la seua patiment, és a dir, la majoria de les agressions i conductes violentes

21 Alguns autors afirmen que dintre d'uns anys aquesta distància es reduirà, però no perquè els homes hagin augmentat la seva esperança de vida, sinó perquè les dones hauran escurçat la seva en "masculinitzar" els seus hàbits de vida: tabac, alcohol, vida laboral excessivament estressant...

Igualment resulta enriquidor consultar a www.ahige.org l'article "La salut masculina", elaborat pel Consejo Internacional de Enfermeras. Fan una sèrie de propostes interessants per a l'atenció mèdica masculina i observen moltes característiques que dificulten l'adequada atenció sanitària dels homes com, per exemple, el fet que triguen molt més que les dones a demanar ajuda als professionals sanitaris.

22 La lectura del llibre "Los chicos no lloran" que cito a la bibliografia és una excel·lent introducció a aquest tema que hauria de convertir-se en una de les prioritats del sistema educatiu en els propers cursos si volem redreçar l'actual situació educativa del nostre país. Un article fonamental en aquest tema és "Las escuelas les fallan a los niños" de Rex Stoessiger.

23 "El nombre de dones als centres penitenciaris de Catalunya representa un 7,2% del total de persones internades en aquests centres", (Generalitat de Catalunya 2001, pàg. 241) per tant, més del 90 % de la població reclusa són homes. Heus aquí un cost excessiu a pagar per part del gènere masculí. Aquest cost es concentra en determinats col·lectius on la pobresa, la manca de cultura i la sensació de no pertànyer a la majoria de la població és evident. Aquesta idea queda assumida amb normalitat fins i tot abans dels cinc anys: recordeu una sessió de joc simbòlic amb infants de preescolar a un barri marginal de Barcelona. Érem a una ludoteca amb una caseta de fusta gran que el grup d'infants va convertir en una presó: els nois es van ficar dins mentre les noies, des de fora, els parlaven a crits i els feien arribar menjar de joguina i missatges. En l'imaginari d'aquests infants ja estava prou clar un dels costos de ser home en un barri marginal: el cost penitenciari.

estan protagonitzades per homes, però també la majoria de les víctimes de la violència física, exclosa la violència domèstica, són homes²⁴.

- **Relacions insatisfactòries:** les relacions masculines han de renunciar a l'expressió dels propis sentiments i, fins i tot a sentir-los, renunciar a valors tan imprescindibles per a una vida plena com els de la igualtat, de l'empatia, de l'escolta... Per contra, les relacions masculines estan més basades en la duresa, en les activitats, l'esport, la conversa sobre futbol, cotxes i sexe... En aquestes circumstàncies en les que és impossible mostrar la pròpia feblesa, els propis sentiments, emocions... les relacions amb els altres, siguin homes o dones, resulten extraordinàriament insatisfactòries pel gènere masculí.
- **Pressió social:** la pressió social per tal de demostrar la vàlua, l'èxit, la força, la masculinitat, la capacitat... són extenuants i, el que és pitjor, continuades i insaciabls. L'autorealització individual en aquestes circumstàncies és altament difícil i la generació de capital social (cooperació, escolta, ajuda, suport...) es veu greument dificultada per l'expectativa social sobre els homes que esdevé una pressió castradora.
- **Sexualitat insatisfactòria:** una sexualitat basada en la demostració, una mena d'examen continuat. On tenir més centímetres de penis, més ejaculacions en una sola relació, més orgasmes, més penetracions, més... porta a una sexualitat basada en la quantitat i la comparació, no en la satisfacció de la pròpia relació en ella mateixa. Els costos individuals són altíssims, però els socials no són menyspreables: la relació amb la gelosia i les venjances passionals tenen vinculacions amb una concepció de la sexualitat com un espai de competició i no de trobada, goig i comunicació²⁵.
- **Analfabetisme emocional:** fruit de la repressió continuada, iniciada a la infantesa, dels sentiments i les emocions, s'acaba atrofiant la capacitat de reconèixer la pròpia interioritat. S'arriba a un analfabetisme emocional i una vida empobrida i insatisfactòria viscuda com un fracàs vital global. La repressió de les emocions comporta la presència continuada d'una ràbia continguda i explica moltes explosions de violència en situacions socials.
- **Paternitat distanciada:** sovint l'home viu com un fracàs personal el fet de donar preferència a la cura dels fills per davant de la seva vida

24 Per posar un simple exemple: el Centre d'estudis Jurídics i de Formació Especialitzada de la Generalitat de Catalunya informa, segons dades de l'estiu del 2005, que les denúncies per agressió de fills a pares i mares s'han multiplicat per vuit en quatre anys. El 79 % dels agressors són mascles. Indubtablement, el tema de gènere té una influència important en aquest punt. El tema s'agreuja més si veiem que les víctimes preferents són les pròpies mares en un 42,2 %.

25 Per completar la visió d'aquest punt es pot consultar la visió que els joves mascles tenen de la sexualitat segons l'últim informe "Los jóvenes y el sexo" realitzat per la Fundació d'Ajuda a la Drogadicció, l'Institut de la Joventut i Caja Madrid.

laboral i, per tant, acaba vivint una paternitat distanciada sovint molt insatisfactòria.

Llegir correctament la realitat:

Cal reinterpretar la realitat tot llegint-la, també, des de la perspectiva de gènere masculí i els costos que el sexisme i l'heterosexisme exigeix.

La gran aportació d'aquesta visió és que ofereix pistes per reinterpretar més acuradament moltes realitats que ara només poden ser explicades parcialment. Per tant, ens ofereix noves possibilitats d'incidir en la realitat per transformar-la.

No estic afirmant que l'aplicació d'una visió de gènere expliqui, per se, una sèrie de comportaments culturals, però sí afirmo que sense aplicar aquesta visió la realitat no pot interpretar-se correctament. Per aquest motiu és cabdal d'aplicar aquests criteris de reinterpretació de la realitat a molts fenòmens que, fins ara, ignoraven aquesta aportació.

Els fenòmens més significatius que cal reinterpretar des de les exigències del sexisme i l'heterosexisme als homes són molts. Aquí esmentaré només alguns que tenen prou entitat com per exigir de forma urgent i immediata una actuació dels poder públics.

.- Violència juvenil, grafittis, bulling, conductes de risc, ús de drogues, comportaments pre-delictius, el llenguatge groller, els grups neonazis, ... aquests fenòmens estan íntimament relacionats amb la necessitat de conquerir la masculinitat d'una forma determinada L'adolescent es veu obligat a actuar de manera violenta, oposant-se a les normes socials establertes, demostrant així la seva independència de la pressió social davant els seus iguals. És la manera que tenen de demostrar el seu pas de la infància a l'edat adulta, només així conqueriran l'estatus de virilitat que necessiten per a existir com a homes segons la seva imatge d'identitat masculina.

La construcció de la identitat de gènere és fonamental en la construcció de la personalitat. No es tracta d'un procés marginal o poc influent en la quotidianitat de la persona, sinó d'un fet nuclear. Quan el camí que duu a la conquesta de la virilitat entra en contradicció amb altres valors aquests seran desatesos amb quasi total seguretat perquè són jeràrquicament inferiors; això explica perquè, si l'adolescent no interioritza una imatge de masculinitat diferent, no pot sinó actuar com ho fa.

.- Fracàs escolar: gran part del fracàs escolar pot interpretar-se com l'obligatori enfrontament a una institució que es viscuda com contrària als valors masculins tradicionals. Fins a secundària les ensenyants dones són una immensa majoria (al voltant del 80 %) i, sovint, això pot dur a la inferència equivocada que el món acadèmic és un món femení. D'aquesta

deducció equivocada a oposar-se per existir com a mascle (l'oposició al femení és una estratègia habitual per definir la masculinitat), només hi ha un pas. Un noi té, pel simple fet de ser noi, tretze punts més de probabilitat de fracassar escolarment. Avui en dia, ésser home és una desavantatge equiparable al fet de néixer en una família econòmicament i cultural marginal; en el cas de ajuntar-se les dues desavantatges el fracàs escolar és quasi inevitable. No ho podem permetre. Evidentment, els poders públics han d'actuar per raons d'equitat i justícia social.

.- Passotisme col·lectiu davant les injustícies, individualisme, egocentrisme exagerat, desmembració social²⁶: per molts homes és fonamental ser forts, durs i suportar la realitat sense externalitzar sentiments de feblesa. Demanar ajuda és, sovint per molts homes, poc masculí perquè l'ajuda parteix del reconeixement de la feblesa individual i de la manca de poder davant una realitat que es domina. Mantenir una actitud de passotisme col·lectiu davant les injustícies és doncs, per molts, l'única alternativa. Davant de l'explotació laboral de molts joves amb sous insuficients per emancipar-se són incapaços de respondre col·lectivament com ha succeït en altres moments històrics.

Ens caldria recuperar els valors de la solidaritat, la cooperació, la lluita contra la injustícia i a favor de l'equitat com a valors claus de la identitat masculina i femenina. Això, però, demana que es facin actuacions conscients per tal de modificar l'estatus actual de la situació. Sense actuacions conscients res no tendirà a canviar. Cal doncs una immediata implicació dels poders públics i del teixit social.

Hem de reinterpretar moltes de les realitats com a manifestacions d'un intent d'arribar a la masculinitat tradicional. Per tal de modificar aquestes realitats que són problemàtiques **cal oferir un model alternatiu de masculinitat desitjable per a la majoria de la població.**

Els homes necessitem recuperar la masculinitat com un factor positiu. Necessitem una masculinitat nova, una masculinitat que sigui capaç de convida, de construir, de col·laborar. Dit d'una altra manera i molt simplificat: mentre la dona ha de conquerir l'espai públic, els homes han d'habitar el seu espai privat, el seu interior.

Una intervenció multicultural que tingui present la immigració

El camí de la construcció de la identitat masculina passa per llocs diferents segons l'origen cultural. Cal tenir present els factors socials, culturals i econòmics de cada societat. Com he dit, no és el mateix ser home pel blanc europeu occidental que per l'emigrant magrebí, pel gitano o pel xinès²⁷.

²⁶ Aquestes característiques s'agreuegen perquè són accentuades per les característiques de la postmodernitat on la prevalència de l'individu davant el grup és accentuat, tot incrementant el seu aïllament.

²⁷ Tot i que actualment el nucli del racisme no és biològic, sinó cultural i d'estatus.

En general, per assolir la masculinitat cal demostrar a l'entorn social que es posseeixen les capacitats dels adults varons. Aquestes proves i capacitats varien segons l'entorn.

Abans, els mascles espanyols demostraven la seva virilitat fent el servei militar²⁸, corrent davant de toros en les festes populars, bevent fins a emborratxar-se totalment o realitzant altres conductes de risc regulades socialment. **Lamentablement en alguns grups de joves d'avui dia predominen les conductes de risc, l'enfrontament amb la llei i el prohibit, així com la violència verbal i física perquè els vehicles tradicionals per demostrar la virilitat han perdut vigència i no hem estat capaços de substituir-los o modificar la imatge del que vol dir ser home.**

Però en un moment d'elevada immigració i amb una concentració de molts nens, adolescents i joves d'altres cultures cal abordar la construcció de la masculinitat tenint present també la multiculturalitat.

Mentre pels xinesos el concepte honor i respecte als adults està al bell mig de la seva imatge de masculinitat (amb els problemes que impliquen de supeditació a la pressió social, per exemple); per altres comunitats els adolescents han de demostrar la seva heterosexualitat (sovint amb conductes agressives contra qui considerin homosexual) i la seva potència sexual com a mostra d'adulthood (amb els conflictes que significarà davant de valors que considerin com a no masculins: sensibilitat, escolta, cooperació...). D'altres comunitats basaran la conquesta de la masculinitat en la demostració de la seva superioritat física i, per tant, intentaran generar enfrontaments violents continuats com a única manera de demostrar davant els altres que ja no són un infant.

Aquí podem trobar un nexa entre immigració, construcció de la masculinitat i integració. Despreciant l'aportació de la visió de gènere, difícilment ens en sortirem: **Cal oferir a cadascun d'aquests grups ètnics i culturals un camí propi que els reconegui i que parteixi de la seva realitat, però que els dugui a construir una identitat masculina alternativa i emancipadora socialment i no conflictiva.**

Per tant, en l'aportació del gènere trobem una clau important per comprendre i modificar la conducta de molts joves avui dia problemàtics i **un vincle clau amb la societat per lluitar conjuntament contra l'homofòbia-transfòbia.**

No és una casualitat que molts joves s'agrupin en col·lectius del mateix origen cultural. Obeeix a la necessitat de trobar un grup d'iguals que comparteixin la mateixa visió de la conquesta de l'adulthood per tal de tenir

28 Resulta interessant la cita que en Juan Antonio Marina (2004) fa d'un estudi de l'exèrcit dels EEUU on s'argumenta que un efecte secundari indesitjat de l'abolició de la mili obligatòria és haver eliminat una procés d'iniciació socialment controlat que certificava el pas a l'adulthood. Aquest "ritual de pas" ha hagut de ser substituït per altres conductes no regulades socialment i sovint no desitjades: violència, actes vandàlics, conductes de risc, etc.

un feedback que els reafirmi en el seu procés de creixement d'adolescents a homes.

Sense un treball de reconstrucció de la masculinitat no podrem trencar aquesta tendència a la guetificació per orígens culturals. Cal, però, oferir-los un model de masculinitat alternatiu i compatible amb el model cultural del que vénen. Això, però, no es produirà espontàniament. Cal un treball immediat i urgent des de les administracions públiques i el teixit associatiu del nostre país que inclogui, dintre dels diferents ítems a valorar, la perspectiva de gènere com un eix fonamental.

Cal reconvertir els departaments de la dona en "Departaments de Persones per a la Igualtat", augmentant els seus recursos pressupostaris, personal i facilitant un treball transversal.

Un model masculí alternatiu.

El nou model masculí alternatiu no sexista, ni heterosexista hauria de tenir les següents premisses²⁹:

- 1) Hauria de ser: **promasculí**, és a dir valorant la masculinitat com a un fet positiu en ell mateix; **feminista**, és a dir, que cerqui la realització personal i social de la dona com un bé equiparable i indestruïble de la realització masculina; i, finalment, **homoigualitària o sexualment lliure**, és a dir que valorés l'homosexualitat d'igual manera que es valora l'heterosexualitat, sense penalitzar la bisexualitat o pràctiques no tradicionals.
- 2) Acceptar la **vulnerabilitat** i saber demanar ajuda.
- 3) Dotar de la capacitat per **expressar** els propis **sentiments**.
- 4) Tenir **empatia**: comprendre els sentiments dels altres.
- 5) Acceptar la **diversitat de comportaments**, inclosos els tradicionalment etiquetats com a femenins.

Avantatges d'un nou model alternatiu de masculinitat.

Aquest nou model de masculinitat, si fos compartit a l'ideari col·lectiu de la nostra societat, comportaria una sèrie d'avantatges:

.- **Disminuiria l'homofòbia**: s'expressarien lliurement les preferències afectives sense haver demostrat la pròpia virilitat contínuament.

²⁹ També aquí faig servir com a base diferents articles publicats a les webs assenyalades. No aprofundeixo en el tema perquè cal entendre que aquest no és el nucli de l'article i que només apareix com un apunt clarificador de la direcció en la que ens hem de moure.

.- Faria baixar la **inseguretat ciutadana** i el volum de la població reclusa³⁰.

.- Disminuiria la competitivitat malaltissa i les **patologies sanitàries** lligades a ella (stress, depressions, infarts, malalties cardíques...).

.- Baixarien moltes de les actuals **conductes de risc** i els seus costos socials.

.- Milloraria l'acceptació del que és diferent: **immigració**, minories... i la capacitat d'integrar-les en la **diversitat**.

.- Facilitaria una relació més autèntica amb els altres, una relació més **igualitària** i empàtica que enriquiria la pròpia existència dels homes.

.- **Alliberaria** de l'obligació d'haver de ser el principal **sustentador** la família o haver d'aportar el sou més gran sense sentiments de culpabilitat.

.- Alliberaria d'haver d'examinar-se cada cop que es va al llit amb algú i obriria la porta a una **sexualitat** més autorealitzadora.

.- Alliberaria de la ràbia i la **violència** continguda filla de l'ocultació dels propis sentiments i emocions.

.- Augmentaria l'**esperança de vida** masculina.

.- Augmentaria la **paternitat conscient** i disminuiria la paternitat distanciada: es gaudiria de la presència dels fills i filles i es participaria activament en la seva educació.

.- Milloraria la qualitat de les amistats, el treball en equip, la cooperació, el **capital social** i també s'enfortirien els moviments solidaris.

No vull entrar un nou tema de debat que requeriria tot un altre article, però sí remarcar que aquesta nova identitat masculina seria triplement emancipadora:

- A **nivell social** perquè portaria a una societat menys violenta, més cooperativa, més integradora i, alhora, més respectuosa amb les diferències de cada persona i de cada col·lectiu que la integra.
- A **nivell individual** perquè permetria als homes una vida més rica i més satisfactòria.
- A **nivell nacional** perquè ens facilitaria actuar com a nació amb intencions més cooperatives, de lluita contra la injustícia, contra els desequilibris i a favor de l'equitat i la igualtat d'oportunitats a nivell internacional.

³⁰ Cal tenir present que la relació entre delictes i marginació-pobresa-estatus és també clau i cal seguir abordant-la per reduir la quantitat de delictes. Igualment, cal tenir present que el 75% de les persones a presó hi són per temes relacionats, directament o indirecta, per les drogues i que, per tant, cal abordar aquest tema si es vol resoldre un punt nuclear del tema penitenciari.

Polítiques de gènere dirigides a homes: coordinades i transversals.

Com a moviment lesbi-gai-trans és el moment d'**exigir polítiques que abordin de forma transversal la construcció del gènere**. Cal cercar fórmules que interrelacionin de forma transversal l'escola, la sanitat, els mitjans de comunicació, l'espai domèstic, l'àmbit sindical i un llarg etcètera , per tal arribar el més aviat millor al objectiu que ens plantegem.

Només per apuntar algunes pistes o possibilitats crec que seria imprescindible i urgent plantejar:

.- **Programes de salut** per evitar aquelles patologies lligades a la masculinitat i, alhora, evitar que les dones, en ocupar l'espai públic que els correspon, caiguin en l'error d'adquirir hàbits poc saludables fins ara predominantment masculins,

.- **Programes/tallers de masculinitat per a adolescents** per a tal que integrin l'escola com un espai també masculí, per a què vegin que ni les conductes de risc, ni la violència, ni la competició són indicatius de masculinitat. Cal remarcar que els **adolescents són les víctimes més clares i més indefenses davant les exigències sexistes**.

.- **Programes de masculinitat dirigit a presos i població en risc de marginalitat**, preferiblement preventius, però també paliatius.

.- Plans de **sensibilització dels mitjans de comunicació i als dirigents** de polítiques de gènere, així com programes per associacions, esplais, grups...

.- **Interrelacionar** els experts en immigració, marginalitat, drogues, feminisme, educació i moviments d'alliberament sexual: la realitat és interdependent i multifactorial i com a tal cal abordar-la.

.- Programes dirigits molt especialment a **magisteri i medicina**.

.- Programes dirigits a la **població general**.

Conclusió: per un canvi de paradigma en les polítiques de gènere.

Des del moviment lesbi-gai-trans hem de seguir donant suport a les polítiques de gènere dirigides a les dones. Però **cal exigir polítiques de gènere dirigides als homes i, molt especialment, als adolescents de forma immediata i urgent**.

Els homes, igual que les dones, som víctimes d'una estructura social basada en el sexisme i l'heterosexisme. Els costos que els homes paguem per acceptar una identitat masculina tradicional són, tal com hem argumentat, immensos: escolars, personals, penitenciaris, sanitaris...

Cal transformar aquesta situació per **justícia social, per equitat i pels beneficis socials** que comportarà un canvi en la identitat masculina. Cal posar el tema en l'agenda política del país de forma immediata.

No podem abordar molts temes que tenen causes multifactorials, si s'ignora una de les seves causes claus: la forma com es construeix la identitat masculina. Si volem resoldre gran part de l'homofòbia, la transfòbia, la violència juvenil, del fracàs escolar, del bullying, de les conductes de risc, de la violència contra el gènere femení, de l'esperança de vida, de la qualitat de vida, de les patologies d'estress, cardíaques, llavors, els valors que porten a la construcció de la pròpia masculinitat han de ser abordats de forma explícita.

Cal incrementar la dotació pressupostària dels departaments de la dona i transformar-los en Departaments contra el Sexisme, en Departaments de Persones per a la Diversitat, que també incloguin polítiques de gènere dirigides específicament dirigides a homes. Aquest és el canvi de paradigma que cal implementar ara en les polítiques de gènere i el moviment lesbi-gai-trans s'ha d'implicar en aquesta demanda perquè és la millor eina per lluitar contra l'homo-transfòbia.

El moment d'actuar és ara, ja ho heu llegit, però vull remarcar-ho: és imprescindible i urgent.

Daniel Gabarró
Mestre i Humanista.

Barcelona, 5 de novembre de 2005.

Fonts.

ASKEW, S. i ROSS, C. (1991). **Los chicos no lloran. Sexismo en educación.** Barcelona. Paidós.

BADINTER, E. (1993). **XY: La identidad masculina.** Madrid. España: Alianza Editorial

BOURDIEU, P.; (2000). **La dominació masculina.** Barcelona. Edicions 62

BORRILLO, D.; (2001). **Homofobia.** Barcelona. Ediciones Bellaterra.

I CONVENCIÓ CATALANA SOBRE MASCULINITATS, DIVERSITAT I DIFERÈNCIA, autors diversos, (2003) Ajuntament de Barcelona, Coordinació de Drets Civils.

ERIBON, D.; (2000). **Reflexiones sobre la cuestión gay.** Barcelona. Ediciones Bellaterra.

FUNES, J. (1982), **La nova delinqüència infantil i juvenil.** Barcelona. Rosa Sensat i Edicions 62.

GENERALITAT DE CATALUNYA, ICD/IDESCAT; (2001), **Les dones a Catalunya: dades estadístiques.** Barcelona.

GUASCH, O.; (2000), **La crisis de la heterosexualidad.** Barcelona. Laertes.

ICV, EuiA, (2004) **Feminitzar la societat incorporant la diversitat de valors, desitjos i necessitats de les dones,** Programa per a les eleccions generals .

MARINA, J.A.; (2004). **Aprender a vivir.** Barcelona. Ariel.

LOMAS, C. (comp.); (2004). **Los chicos también lloran. Identidades masculinas, igualdad entre los sexos y coeducación.** Barcelona. Paidós.

MARINA, J.A.; (2004). **Aprender a vivir.** Barcelona. Ariel.

PRAT, E. Coord. (2004). **Els moviments socials a la Catalunya contemporània.** Barcelona. Universitat de Barcelona.

SEIDLER, V.; (2000). **La sinrazón masculina. Masculinidad y teoría social.** Barcelona. Paidós.

VARELA, N.; (2005). **Feminismo para principiantes;** Barcelona. Ediciones B.

VÁZQUEZ-RIAL, H. (2004). **Hombres solos, ser varón en el siglo XXI**. Barcelona. Ediciones B.

VIÑUALES, O.; (2000). **Identidades lésbicas**. Barcelona. Ediciones Bellaterra.

VIÑUALES, O.; (2002). **Lesbofobia**. Barcelona. Ediciones Bellaterra.

WILBER, K; (1996). **Breve historia de todas las cosas**. Barcelona. Kairós.

WILBER, K; (1998). **Sexo, ecología, espiritualidad. El alma de la evolución**. Madrid. Gaia

www.hombresigualdad.com

www.ahige.org